

Yeliz Saygılı Savaş

Arş. Gör., Kilis 7 Aralık Üniversitesi/İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi/Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kilis/Türkiye
Research Assistant, Kilis 7 Aralık University/Faculty of Human and Social Sciences/Department of Turkish Language and Literature, Kilis/Turkiye

eposta: yelizsaygili@kilis.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-8441-968X> - [RorID: https://ror.org/048b6qs33](https://ror.org/048b6qs33)

Salahaddin Bekki

Prof. Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi/Fen-Edebiyat Fakültesi/Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kırşehir/Türkiye
Professor, Kırşehir Ahi Evran University/Faculty of Science and Literature/Department of Turkish Language and Literature, Kirsehir/Turkiye

eposta: salahaddin.bekki@ahievran.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-6188-954X> - [RorID: https://ror.org/05rrfpt58](https://ror.org/05rrfpt58)

Atıf/Citation: Saygılı Savaş, Y.-Salahaddin, B. 2024. Radyoda Bir Halk Hikâyesi: Yeniden Yazım Penceresinden Kerem ile Aslı. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 12/38, 342-367.

<https://doi.org/10.33692/avrasyad.1390541>

Makale Bilgisi / Article Information

Yayın Türü / Publication Type:	Araştırma Makalesi/ Research Article
Geliş Tarihi /Received:	14.11.2023
Kabul Tarihi/Accepted:	21.02.2024
Yayın Tarihi/Published:	15.03.2024

RADYODA BİR HALK HİKÂYESİ: YENİDEN YAZIM PENCERESİNDEN KEREM İLE ASLI*

Öz

Türk halk hikâyeleri içerisinde çok bilinen ve anlatılan bir hikâye olarak karşımıza çıkan Kerem ile Aslı hem Anadolu'da hem de Türk boyları arasında büyük bir ilgi görerek geniş bir sahada yayılma imkânı bulmuş ve tanınmıştır. El yazması, taş baskı, matbu, sözlü pek çok metni bulunan hikâyenin, teknolojinin gelişmesi ile beraber elektronik kültür ortamında var olan yeniden yazılmış metin örneklerine de rastlanmaktadır. Öyle ki gelenekselin sunumunda büyük bir paya sahip olan medya sayesinde günümüz okuyucusu/izleyicisi/dinleyicisi metinle çok farklı platformlarda bir araya gelerek çeşitli tercihlerde bulunur. Muhakkak ki bu tercihlerden bir

* Bu çalışma, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında hazırlanmakta olan "Halk Hikâyelerinin Elektronik Kültür Ortamındaki Serüveni" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

Radyoda Bir Halk Hikâyesi: Yeniden Yazım Penceresinden Kerem ile Aslı

tanesi de özellikle 1940'lardan sonra geleneğin şekillenmesinde önemli bir dinamik olarak bahsedebileceğimiz radyodur. Bu bağlamda birçok kez yeniden yazım çalışmalarıyla en fazla tanınan ve aktarılan Kerem ile Aslı hikâyesinin radyo özelinde metinlerarası ilişkiler bakımından değerlendirilmesi ve bu doğrultuda biçimsel ve anlamsal dönüşümlerin ortaya konması oldukça önemlidir.

Alt metin olarak hikâyenin daha önce neşredilmemiş bir nüshası üzerine çalışma yaparak hikâyeyi yeni Türk harflerine aktaran Özkan Daşdemir'in "Kerem ile Aslı Hikâyesi California Üniversitesi Nüshası" başlıklı eserindeki metin kullanılmıştır. Ana metinler ise Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) arşivinden temin edilerek dört başlıkta sınıflandırılan Kerem ile Aslı hikâyesinin radyo metinlerinden seçilmiştir. Bu çalışmada söz konusu hikâyede ortaya çıkan biçimsel ve anlamsal dönüşümler, seçilen alt metin ile ana metinlerin metinlerarası ilişkiler kuramı çerçevesinde karşılaştırılmasıyla incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Halk Hikâyesi, Kerem ile Aslı, Radyo, Yeniden Yazım, Metinlerarasılık.

A FOLK TALE ON THE RADIO: THROUGH THE LENS OF REWRITING KEREM AND ASLI

Abstract

Kerem and Aslı, which is a well-known, loved and told story among Turkish folk tales, has attracted great attention both in Anatolia and among Turkish tribes and has found the opportunity to spread and become known in a wide area. There are many manuscript, lithographed, printed and oral texts of the story, and with the development of technology, there are also examples of rewritten texts that exist in the electronic culture environment. Thanks to the media, which has a large share in the presentation of the traditional, today's reader/viewer/listener comes together with the text on many different platforms and makes various choices. Certainly, one of these preferences is radio, which we can talk about as an important dynamic in the shaping of tradition, especially after the 1940s. In this context, it is very important to evaluate the story of Kerem and Aslı, which is most recognized and transmitted through many re-writing works, in terms of intertextual relations in terms of radio and to reveal the formal and semantic transformations in this direction.

As a subtext, the text in the work titled "Kerem and Aslı Story California University Copy" by Özkan Daşdemir, who transferred the story to the new Turkish letters by working on a previously unpublished copy of the story, was used. The main texts were selected from the radio texts of the story of Kerem and Aslı, which were obtained from the archive of the Turkish Radio and Television Corporation (TRT) and categorized under four headings. In this study, the formal and semantic transformations that occur in the story in question are analyzed by comparing the selected subtext and the main texts within the framework of the theory of intertextual relations.

Keywords: Folk Tale, Kerem and Aslı, Radio, Rewriting, Intertextuality.

Giriş

XV. yüzyıldan itibaren destanların yerini tutmaya başlayan halk hikâyeleri, tasnif edeni ve söyleyicisi âşıklar olan nazım-nesir karışık bir yapıda gerçek veya gerçeğe yakın olayların kahvehane, düğün, toy vb. mekânlarda aktarıldığı anlatmaya dayalı edebî bir tür olarak tanımlanabilir.

Geniş bir coğrafyaya yayılarak çok sayıda varyanta sahip olan Kerem ile Aslı hikâyesinin kaynağı ve teşekkülü konusunda çeşitli görüşler öne sürüldüğü görülür. Ali Duymaz'ın, detaylı bir şekilde aktardığı bu görüşler dört başlıkta toplanmıştır:

1. *Bir aşığın hayatı etrafında teşekkül etmiştir, otobiyografik bir hikâyedir (I. Kunos, E. Saussey, P. Naili Boratav, İlhan Başgöz, E. Cem Güney, Ali Berat Alptekin).*
2. *Bir şairin şiirleri üzerine kurulmuştur (N. Sami Somyarkın (Banarlı), V. Cem Aşkun, Cahit Öztelli, Rıza Mollov).*
3. *Mitolojik kaynaklı bir hikâyedir (Ziya Gökalp, Helil Yusifov).*
4. *Eski bir konu alınarak incelenmiştir (Binbir Gece Masalları: P. Naili Boratav, Şükrü Elçin, Otto Spies; Efsane, rivayet veya folklor: B. A. Karriyev, M. H. Tehmasib, İsrail Abbasov, Cevad Heyet) (2001: 191).*

Sevilerek anlatılan bir halk hikâyesi olması sebebiyle sözlü, yazma ve matbu varyantları geniş bir coğrafyaya yayılan Kerem ile Aslı hikâyesinin; roman, tiyatro, şiir, opera, sinema, radyo, televizyon gibi pek çok alana tesir ederek kaynaklık ettiği görülür.

Hikâyenin; Fikret Türkmen, Raif Yelkenci (DTCF), Millî Kütüphane, Nihat Sami Banarlı, Pertev Naili Boratav, Ahmet Serdar ve Eflatun Cem Güney nüshaları/yazmaları bilinmektedir (Duymaz 2001: 5-6). Aynı zamanda hikâyenin yazma ve cönk örneklerini içinde bulundurması bakımından Balaban (2020), Duymaz (2021) ve Daşdemir'in (2022) çalışmaları da oldukça önemlidir. Çalışmamızda, Özkan Daşdemir tarafından yayımlanan California Üniversitesi Türkçe El Yazmaları Koleksiyonu, Cönk 30 arşiv numarası ile kayıtlı cönk içerisinde yer alan hikâye alt metin olarak kullanılmıştır¹.

Boratav (1931; 1946), Elçin (2000) ve Duymaz (2001) gibi araştırmacıların metin merkezli çalışmalarının yanında söz konusu hikâye; Özay (2007), Alıç (2007), Yıldız (2009; 2012; 2015), Bars (2013), Demir (2015), Güvenç (2019), Edis Aydoğan (2019), Erzen (2022), Önem ve Somuncu (2022) gibi araştırmacılar tarafından metinlerarasılık bağlamında ele alınmıştır. Aynı zamanda Dinçer'in (2023), Cumhuriyet dönemi şiirlerinde halk hikâyesi kahramanı Kerem'in izlerini sürdüğü çalışması da Türk şiirinin temleri içinde Kerem'in yer aldığı görünümüleri sunması açısından oldukça önemlidir. Çalışmamız, seçilen halk hikâyesi

¹ Kerem ile Aslı hikâyesinin de yer aldığı cöngün iki yerinde 1254 ve 1255 tarihleri kayıt altına alınmıştır. Baş kısmı eksik olan bu metin "(elmanı)ñ yarısıñ (se)n ye ve yarısın hanım sultâna ver, inşâallah Mevlâ size bir erkek evlâd verir, elem üzre olma! deyüp Dede Sultân gâ'ib oldı." ifadeleri ile başlar (Daşdemir 2022: 1).

Radyoda Bir Halk Hikâyesi: Yeniden Yazım Penceresinden Kerem ile Aslı

ve(ya) incelenen kuram bağlamında adı geçen araştırmalarla kesişse de seçilen alt metin ve ana metnin farklılığı dolayısıyla mevcut çalışmalardan ayrılmaktadır.

Yirminci yüzyılın ortalarından itibaren eserlerde geleneksel verimleri kullanma eğiliminin arttığı görülür. Yapılan çalışmalarda yeniden kurgulanarak ortaya konan /üretilen ürün, metinlerarası bir okumayı da beraberinde getirir. Folklorik bir metnin metinlerarasılık bağlamında tanımlanmasının gerekliliği araştırmacıların da vurguladıkları bir husustur (Dundes 1998:109; Aktulum 2013: 32). Her metnin kendisinden önceki metinlerle bir ilişki içinde olduğunu savunan metinlerarasılık kuramının içerisinde bulunduğu ilişkileri belirlerken “metin” kavramının karşıladığı anlam evrenini açıklamak son derece önemlidir. Marry Orr, “Metinlerarasılık” adlı eserinde sadece basılı kitaplarla sınırlı olmayan metin kavramını değerlendirirken “radyo oyunu”, “televizyon belgeseli”, “film” vb. medya unsurlarının da bu kavramın içerisine girdiğini vurgulayarak metinlerarasılığı, türler arası bir ilişki olarak açıklar (2003). Yine bu görüşe paralel olarak Roland Barthes de bütün anlamlı kılginların metin doğurabileceğinden bahseder: Resim, müzik, film vb. (Aktulum 2011: 13). Metin isimli makalesinde nelerin bu kavrama denk geldiğini sorgulayan Titon ise metni, dijital ortamda bilgisayar ekranındaki her türlü bilgi olarak görmekle birlikte hipermetinlerin doğrusal olmayan ve bağlantılar (link) yoluyla birbirine bağlandıklarından söz ederek birçok olasılığı içinde barındırmaları itibarıyla da açık bir metin olduklarını ifade eder (2009: 272-288). Bu görüşler doğrultusunda günümüzde metin kavramının sözlü, yazılı, görsel, işitsel ve daha birçok metnin kesiştiği bir noktada durduğu söylenebilir.

Sözlü, yazılı, görsel ve işitsel bağlamlarda yinelenen folklorik ürün, aktarım/nakletme esnasında olduğu gibi değil yeniden yaratılarak çeşitli dönüşüm işlemlerinden geçer. Yeniden kullanıma sokulan folklorik metinde, bağlamsal değişimler göz önünde bulundurulup biçimsel ve anlamsal dönüşümü dikkate alarak bir inceleme yapmayı zorunlu kılar.

Güvenç, yeniden yazma işlemini “Bir alt metinden yola çıkılarak bir ana metin ortaya koyma işlemi” (2019: 35); Aktulum ise “Hangi türden olursa olsun, önceki bir metnin, onu taklit eden, dönüştüren, açık ya da kapalı bir biçimde ona gönderen bir başka metinde yinelenmesi” (2011: 481) şeklinde tanımlamaktadır. Kültürün geleneği değiştirip dönüştürme işlevi düşünüldüğünde her dönemin gerektirdiği koşullar doğrultusunda ortak bilinçaltında var olan metinlerin yeniden yazımı da kaçınılmazdır. Örneğin Mustafa Rahmi, kültürümüzün yazılı kaynaklarının başında gelen Dede Korkut Kitabı’ndan aldığı üç hikâye metnini çocuklar için yeniden yazmıştır (Bekki ve Yalçın 2020). Adıgüzel (2009), halk edebiyatı metinlerinin modern metin yapısı içinde biçimsel ve anlamsal dönüşümler geçirdiğini vurgularken aslında halk edebiyatı verimlerinin yeniden yazım sürecine dikkat çeker. Halk hikâyeleri, “sinema filminden, televizyon dizisine, operadan, radyo programlarına, çizgi filmlerden eğitici öğretici programlara kadar pek çok yapıma” kaynaklık eder (Özcan 2019: 239). Çevik, halk hikâyesi bağlamında hem üretici/icracıların hem de dinleyici/izleyicilerin içinde buldukları sözlü

kültür ortamından 20. yüzyıla birlikte önce yazılı sonrasında ise elektronik kültür ortamına geçiş yaptıklarını ifade eder ve bu geçişin 1950'lere kadar yavaş bir seyirde iken 1950 sonrasında önemli bir ivme kazandığından bahseder (2015: 35). Yaşanan teknolojik gelişmelerle birlikte 1940'lardan sonra yapılan yayınlar sayesinde gelenek, radyo ile tanışmıştır. Radyo programlarının yanında âşıkların plak ve kaset doldurma çabalarını da bu kapsamda değerlendiren Özarlan, âşıkların çıkardıkları kaset ve plakları muhteva bakımından serbest deyişmeler, sistemli deyişmeler ve halk hikâyeleri olmak üzere üç başlığa ayırır (2001: 301).

Yirmi birinci yüzyıla birlikte değişen ve gelişen teknoloji, bireylere istenilen zaman ve mekânda bilgiye ulaşabilme fırsatı tanımaktadır. Teknoloji ve beraberinde internetin getirdiği kolaylıklardan etkilenen radyonun gelişim süreci de bu doğrultuda devam etmiştir. Medya araçlarında yaşanan çeşitlilik, radyonun sunduğu olanakların da çeşitlenerek farklı platformlarda görülmesini beraberinde getirmiştir. Bu doğrultuda günümüzde cepte, çantada vb. şekillerde taşınan mobil cihazlar hem bilgiye ulaşım hem de müzik dinleme noktasında kullanıcıya büyük kolaylıklar sunmaktadır. Radyo haricinde oluşup müzik dinleme imkânı sunan Soundcloud, Fizy, YouTube Music, Spotify vb. platformlarda müziğin yanında podcast de dinlenebildiği görülmektedir. Mobil cihaz, tablet, bilgisayar, televizyon ve araba gibi çeşitli şekillerde dinlenme olanağı olan Spotify da günümüzde sıklıkla tercih edilmesiyle ön plana çıkan bir platformdur. Spotify, müziğin yanı sıra "geleneksel radyo kültürünün izlerini taşıyan her türde programlardan oluşan bant yayınları (podcast)"nı (Gürkan 2021: 110) da bünyesinde barındırır. Bu doğrultuda Kerem ile Aslı hikâyesi başlık etiketi ile yapılan aramada Ataşehir Belediyesine ait "Radyo Ataşehir" de iki bölüm hâlinde icra edilerek Spotify'ya yüklenen bir podcast tespit edilmiştir. Radyoda icra edilen bir ürüne erişimde yaşanan bu kolaylık geleneksel radyo kültürünün yaşatılması noktasında oldukça önemli görülmektedir.

Hız dönemi, teknoloji çağı, dijital çağ, elektronik kültür ortamı gibi pek çok isimle anılan yaşadığımız çağda süre/zaman odaklı bir toplum oluşmuştur. Fidan, her şeyin süreyle belirlendiği radyo gibi bir bağlamda sözlü kültürdeki kadar uzun olmasa da onların yapı özelliklerinden esinlenmiş hikâye anlatımlarının varlığından bahseder (2017: 94).

Radyo ve halk hikâyeleri arasındaki ilişkiyi "süre" merkezinde dört boyutta değerlendirmek mümkündür. Öyle ki elektronik kültür ortamında programın süresi yayının amacı, konusu ve biçimine göre şekillenirken süre ve ritmin, hitap ettiği dinleyiciyi sıkmayacak şekilde düzenlenmesi de oldukça önemlidir. İcracının anlatım serbestliğini elinden alan süre hakkında Fidan, âşıkların kendilerine tanınan icra süresini etkili kullanmak adına yaptıkları bazı tercihlerden bahseder. Bu doğrultuda âşıkların uzun ve anlatmaya dönük türleri daha az tercih ederken kısa ve önceden hazırlanarak sunulan icra ve türlerinin daha çok beğeni aldığını vurgular (2017: 38).

Radyoda Bir Halk Hikâyesi: Yeniden Yazım Penceresinden Kerem ile Aslı

Çalışma kapsamında Türkiye Radyo Televizyon Kurumu arşivinden istifade edilerek mevcut radyo programlarından bir kısmı irdelenmiştir. Radyo ve televizyona dair zengin bir içerik birikimine sahip olan TRT, arşivinde yer alan materyallerin bir kısmını TRT İzle ve TRT Dinle gibi dijital platformlarda ilgililerin kullanımına sunmuştur. Bu bağlamda müzik, şarkı, podcast ve radyo tiyatrosunun yanı sıra radyo kanallarının da canlı dinlenebilme imkânının sunulduğu TRT Dinle'den çalışma kapsamında da yararlanılmıştır. "Ozanların Dilinden", "Âşıklarımız", "Dünden Bugüne Ozanlarımız", "Aşık Dili Ne Söyler", "Türk Küyü", "Âşıklar Katresi", "Türkülerin Devranı", "Türküler Ne Der", "Öyküden Türküye Ustadan Dile", "Kültür Kaynaklarımız", "Güzel Sanatlar", "Anadolu Hikâyeleri", "Hayali Küçük Ali'den Karagöz Oyunu", "Karagöz Oyunları", "Mikrofonda Tiyatro", "Halk Hikâyeleri" isimli radyo programları çalışma kapsamında irdelenmiştir. Bu programlardan dokuz tanesine (Ozanların Dilinden, Âşıklarımız, Dünden Bugüne Ozanlarımız, Aşık Dili Ne Söyler, Türk Küyü, Âşıklar Katresi, Türkülerin Devranı, Türküler Ne Der, Öyküden Türküye Ustadan Dile) açık erişime açılmış olan TRT Dinle arşivinden ulaşılmıştır.

İncelenen radyo programlarından hareketle içerik sürelerine göre program türleri, dört başlık altında toplanmıştır:

- Hikâyenin tamamının bir bölümde anlatıldığı programlar,
- Hikâyenin birden fazla bölümde anlatıldığı programlar,
- Hikâyenin program veya bölüm adı olduğu programlar,
- Hikâyeden bir parçanın olduğu programlar.

İncelenen on beş radyo programından dokuz tanesinde Kerem ile Aslı hikâyesi özelinde (Ozanların Dilinden, Âşık Dili Ne Söyler, Türk Küyü, Âşıklar Katresi, Türkülerin Devranı, Öyküden Türküye Ustadan Dile, Kültür Kaynaklarımız, Güzel Sanatlar, Anadolu Hikâyeleri) yukarıda verilen dört başlıktan örnekler mevcuttur. Aynı zamanda her başlık bir başka başlık içerisinde de yer alabilmektedir. Örneğin: Anadolu Hikâyeleri isimli programda yer alan Kerem ile Aslı hikâyesi, iki bölümde icra edilmesiyle iki numaralı başlığın kapsamına dâhil edilirken aynı zamanda programın adı gereği üçüncü başlığın da içerisine girmektedir. Bu bağlamda biçimsel ve anlamsal dönüşümleri, diğer radyo metinlerine nazaran daha çok bünyesinde barındıran bir ve iki numaralı başlıklar altında tasnif edilen örneklerden iki tanesine incelemeler bölümünde detaylı olarak yer verilecektir. Ana metin olarak tercih edilen "Kültür Kaynaklarımız" ve "Anadolu Hikâyeleri" isimli programlarda anlatılan hikâyeler, TRT'nin dijital olmayan arşivinden temin edilmiştir.²

a. Hikâyenin Tamamının Bir Bölümde Anlatıldığı Programlar: Bu başlık altına dâhil edilen programlarda hikâyenin tamamının dinleyiciye aktarıldığı görülür. Bu aktarım bir

² Radyo programlarının temini noktasında kolaylık sağlayan TRT Genel Müdürlüğü Medya Yönetimi ve Arşiv Dairesi Başkanlığı ile Reklam Dairesi Başkanlığı çalışanlarına teşekkür ederiz.

radio programı süresini kapsamakla birlikte anlatıcı ya sürenin hepsini ya da bir bölümünü hikâye icrası için kullanır. Bu bağlamda Kerem ile Aslı hikâyesi özelinde incelenen Kültür Kaynaklarımız (4-1)³, Güzel Sanatlar (3-3), Ozanların Dilinden (151. Bölüm), Âşık Dili Ne Söyler (2. Bölüm), Âşıklar Katresi (52. Bölüm), Türk Küyü (Âşık Kerem ve Türküleri / 98. Bölüm) gibi programlar bu kapsamda değerlendirilebilir. Bu başlığı temsilen Kültür Kaynaklarımız isimli program yeniden yazım çerçevesinde incelenecektir.

b. Hikâyenin birden fazla bölümde anlatıldığı programlar: Bu bölüme dâhil edilen programlarda hikâyelerin birden fazla bölümde icra edildiği görülür. Arkası Yarın türünden düşünebileceğimiz bu programlarda hikâye icrası, format gereği bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde birden fazla bölümde yer alır. İncelenen programlardan Anadolu Hikâyeleri, Kerem ile Aslı hikâyesine iki bölümde yer vermesiyle burada değerlendirilmekle birlikte bu programdan ana metin olarak incelemeler bölümünde istifade edilmiştir.

c. Hikâyenin program veya bölüm adı olduğu programlar: Bu bölüm içerisinde değerlendirilen örneklerde ya programın ya da bölüm adının halk hikâyesi, hikâye veya herhangi bir hikâyenin adıyla yer aldığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda Anadolu Hikâyeleri, Türk Küyü (Âşık Kerem ve Türküleri), Öyküden Türküye Ustadan Dile (Âşık Kerem Türküsü) programlarını bu kapsamda değerlendirmek mümkündür.

d. Hikâyeden bir parçanın olduğu programlar: Bir bütünden kopan tane olarak tanımlayabileceğimiz parça kelimesi bu bölümün açıklamasında önemli bir ipucudur. Öyle ki bu bölüm içerisine dâhil edilen programlarda Kerem ile Aslı hikâyesine ait bir kesitin çeşitli şekillerde yer aldığı görülür. Hikâye icrasının tam anlamıyla gerçekleşmediği programda genellikle bir türkü içerisinde hikâyeden bir parça anırtma yoluyla metne dâhil edilir. Âşık Dili Ne Söyler (13. Bölüm), Türk Küyü (7., 100. ve 129. Bölüm), Türkülerin Devranı (7. Bölüm) gibi programlarda yer alan örneklerin, türkülerde halk hikâyesi kahramanı Kerem'in somut varlığını yansıtması/anırtması noktasında ön plana çıktığı söylenebilir.

Sıklıkla karşılaşılan bu yöntemin yanında başka bir yol da hikâyeli türkü şeklinde değerlendirebileceğimiz yapılardır. Bu yapıların yer aldığı program bölümlerinde hikâyenin tercihen seçilen bir kesiti anlatılarak sonrasında türküsüne yer verilir. Bu işlemde muhakkak program süresi faktörünün belirleyici bir etkisi vardır. Bu duruma paralel olarak da türküler ve bunlarla ilişkili hikâyelerin birlikte icra edildiği hikâyeli türkü yapıları ortaya çıkar. Hikâyeli türkülerin icra öncesinde açıklamasının yapıldığı nesir bölümler genellikle basit yapıda oluşturulmuş kısa içeriklerdir. Hikâyeli türküler üzerine yaptığı araştırmada Güven, bu yapıların konularının sevda, evlilik, savaş, ölüm ve eşkıyalıktan (% 90 oranında) meydana

³ İlk rakam (4) programın toplam bölüm sayısına, ikinci rakam (1) hikâyenin bulunduğu bölüm sayısına karşılık gelmektedir.

Radyoda Bir Halk Hikâyesi: Yeniden Yazım Penceresinden Kerem ile Aslı

geldiğini ifade eder (2005: 269). Öyküden Türküye Ustadan Dile isimli program adı ve içerik sunumlarından da anlaşılacağı üzere bahsi geçen husus çerçevesinde değerlendirilebilir.

1. İncelemeler

1.1. Kültür Kaynaklarımız (TRT, 1986)

TRT arşivinden temin edilen bu hikâye, Kültür Kaynaklarımız adıyla dört bölüm hâlinde yayımlanan programın ilk bölümünde anlatılmıştır. Seyfettin Sağlam'ın hazırlayıcılığında yürütülen programın bu bölümünde 1986 tarihli bir kayıt söz konusudur. Sunucu/anlatıcı hikâyeye giriş yapmadan evvel halk hikâyesi, konularına göre hikâyeler, Kerem ile Aslı hikâyesinin coğrafi ve tarihî konumu, hikâye üzerine yapılan çalışmalar, Kerem'in tarihî kişiliği, hikâyenin yirminci yüzyıl aydınları üzerinde bıraktığı etkiler ve dilimize etkileri gibi konulardan bahsettikten sonra "Kerem ile Aslı hikâyesinin en yaygın örneğinin bir özeti"ni vereceğini belirtir. Buraya kadar yapılan girizgâh programın neredeyse yarısını kapsar. Sürenin önemli olduğu bu türdeki bir programda sürenin kalan yarısında özet vermekle yetinilir.

Başlangıç bölümü eksik olan alt metin "...[Elmanı]ñ yarısıñ [se]n ye ve yarısın hanım sultâna ver, inşâallah Mevlâ size bir erkek evlâd verir, elem üzre olma!" deyüp Dede Sultân ga'ib oldı." cümlesiyle başlar. Pek çok varyanta sahip olan bu hikâyenin genellikle siyasi güce sahip insanların çocuk sahibi olamaması sorunuyla başladığı görülür. Alt metninde elma ve çocuk motiflerine yer verilmesi alt metnin diğer varyantlardaki hikâyelere paralel bir başlangıcı olduğu hissiyatını verir.

Ana metin, Şiraz şehrinin Sururi Şah adlı bir padişahu ile yardımcısı Yahod hakkında bilgi verilmesiyle başlar. Hristiyan bir Keşiş olan Yahod, padişaha çok bağlıdır. Şah ve Keşiş, çocukları olmadığı için çok üzülürler. Mal ve tahtını kime bırakacağı konusunda endişe eden Padişah'a yardımcısı Keşiş, "İnsan ne bilirse seyahat etmekle bilir." diyerek ona seyahate çıkmayı teklif eder. Bir sabah ellerinde asa, sırtlarında hırka, başlarında taç yola çıkarlar. Uzun bir süre gittikten sonra karşılına bir derviş çıkar. Padişah ve Keşiş dertlerini dervişe anlatınca o da cebinden çıkardığı elmayı onlara verir. Burada Padişah ve Keşiş çocukları olursa birbirleri ile evlendirmeye söz verirler. Alt metinde ise Dede Sultan, Şah'a elma verirken yarısını şahın yarısını da eşinin yemesini söyler. Burada elma motifinden sonra papaz sarraftan bahsedilmesi Şah'ın elmayı alırken papazın yanında olmadığını düşündürür. Çocuğu olmayan papaz sarraf ağlayarak ve tabi ki Şah'ın "Senin kızın, benim oğlum olursa Müslüman eder kızını oğluma alırım." şartını kabul ederek elmadan bir miktar alır. Ana metinde doğacak çocukların evlendirilmeleri şartı din vurgusu yapılmadan verilir. Buraya kadar olan bölümde olayların akışında farklılıklar olduğu görülür. Bu durum *anlamsal temelde edimsel dönüşümle* açıklanırken *örgesel (motifsel) temelde anlamsal dönüşümleri* de beraberinde getirdiği görülür.

Alt metinde dokuz ay on gün sonra şahın erkek, papazın da bir kız evladı dünyaya gelir. Ana metinde ise on ay sonra Şah'ın bir oğlu Keşiş'in de bir kızı olur ve oğlana Kerem

kıza Aslı adını verirler. Formel sayılar arasındaki farkın az da olsa burada *örgesel (motifsel) temelde anlamsal dönüşümü* ortaya çıkardığı söylenebilir

Alt metinde doğumdan sonra eksik bölümler olmakla birlikte çocukların eğitimine geçilir. Kendileriyle birlikte doğan kırk çocukla eğitim alan çocuklar, dört kitabı ezberleyip on iki kalemde mahir olurlar. Ana metinde ise çocuklar birbirlerini görmeden büyümeye başlarlar. Çocukların eğitimi hakkında çok bilgi verilmemekle birlikte Kerem'in on beş yaşına kadar hocalardan ders gördüğü, boş zamanlarında da güvercin uçurduğu vurgulanır. Çocukların eğitimi ile ilgili yapılan *biçimsel temelde kesip çıkarmanın* yanında kırk ve on beş gibi formel sayılar üzerinden yapılan *örgesel (motifsel) temelde anlamsal dönüşüm* de oldukça önemlidir. Kırk çocuğun dünyaya gelmesi ana metne *biçimsel temelde kesip çıkarma* ile alınmazken Kerem'in eğitiminde on beş yaş vurgusunun *genişletme* ile eklendiği söylenebilir.

Ana metinde Keşiş kızını farklı dinden olan birisine vereceği için düşüncelidir. Keşiş'in kardeşi, ona kızın cemalini kimseye göstermemesini yoksa çok belalara gireceğini söyler. Bunun üzerine Keşiş, yedi kat camdan bir oda yaptırarak kızını içine kapatır. *Biçimsel temelde genişletme* ile eklenen bu bölüm âşık olma epizoduna bir nevi mekânsal hazırlıktır.

Alt metinde toplamda kırk atlı olup ava çıkan Kerem, dönüş yolunda gördüğü keklığın ardından şahini gönderir. Kuşların indiği bahçeye giden Kerem, servi ağacı altında gergef işleyen kızı görür. Kız kaçmaya çalışırken oğlan onu tutunca "Kerem eyle yiğit koyuver." deyince oğlan da "Aslı ne ki seni koyvereyim." diye söyler. Böylece oğlan Kerem, kız ise Aslı adını almış olur. Ana metinde ise boş vakitlerinde güvercin uçuran Kerem'in kuşları bir gün Keşiş'in evinin önündeki ağaca konunca oğlan da kuşları indirmek için taş atar. Taş yedi kat camı delerek Aslı'nın bulunduğu odaya girer. Aslı, taşı atanı görmek için başını uzatınca Kerem kızı görür ve bayılır. Tanımadığı kişiler tarafından aşk şerbeti içirilen Kerem, bir süre sonra kendisine gelir. Kahramanların âşık olmalarında incelenen metinlerdeki farkı olay akışında yaşanan dönüşümler sebebiyle *anlamsal temelde edimsel dönüşümle* açıklamak mümkündür. Aynı zamanda alt metinde olayların bahçede yaşandığı görülürken ana metinde Keşiş'in kızı için yaptırdığı yedi kat camdan yapılmış odanın bulunduğu yerde geçer. Mekânsal bu değişimi *anlamsal dönüşüm* yollarından *öyküsel dönüşümle* açıklamak mümkündür.

Alt metinde Kerem eve gelerek annesine, annesi de babasına durumu anlatır. Şah, papazı çağırarak verdiği sözü hatırlatır. Papaz burada üç gün mühlet isteyerek bu süre zarfında ailesini de alarak kaçır. Ana metinde ise baygınlıktan sonra kendisine gelen Kerem, eve giderek derdini babasına anlatır. Vakit geçirmeden Keşiş'i yanına çağırarak konuşan Padişah, iki genci nişanlamak istediğini söyler. Düşünceler içinde kalan Keşiş, kırk gün süre ister. Bu süre dolmadan da bir gece kızını yanına alarak ülkeden ayrılır. Alt metin olayları babaya annenin haber vermesi, üç gün istenmesi, papazın ailesiyle kaçması söz konusu iken ana metinde olayları babasına kendisinin anlatması, kırk gün süre istenmesi ve Keşiş'in kızını yanına alarak ayrılması gibi farklılıklar olayların akışını etkilediği için *anlamsal temelde edimsel dönüşümle* açıklanabilir.

Radyoda Bir Halk Hikâyesi: Yeniden Yazım Penceresinden Kerem ile Aslı

Alt metinde Kerem bahçeye giderek gördüğü kızı Aslı'ya benzetir. Köşkün penceresinde gördüğü kızdan Aslı'nın üç gün önce gittiğini öğrenir. Babasının yanına gelip durumu anlatsa da hiçbir yerde onları bulamazlar. Dostları, yarenleri, hocaları onu teselli etmeye çalışırlar. Kerem, babası izin vermese de gurbete çıkıp Aslı'nın peşinden gitmek ister. Babası oğlunu göndermemek için onu bazı sınamalardan geçirse de başarılı olamaz. Kerem, Sofu isimli hocası ile Aslı'nın ardından gitmek üzere yola düşer. Ana metinde bu bölüme oldukça sade bir şekilde yer verilir. Kerem, Keşiş ve kızının kaçtığını öğrenince vakit geçirmeden arkalarından gider. Yani ana metinde Kerem'in Aslı'nın nasıl, nerede ve ne zaman gittiklerine dair öğrendiği bilgileri içeren bölüm, *biçimsel temelde kesip çıkarılmıştır*. Aynı zamanda ana metinde bu yolculukta Kerem'in tek başına olduğu da görülür. Olayların akışına da etki edecek bu durumu *anlamsal temelde edimsel dönüşümle* açıklamak mümkündür.

İncelenen metinlerde en önemli fark Kerem'in yolculuk serüveninde yaşadıklarıdır. Alt metinde sırasıyla Acem, Elci Dağı, Van, Ağrı Dağı, Sübhan Dağı, Murad Nehri, Kemah, Otak Kalesi, Pasin Ovası, Muş, Koçaz, Akseki, Evcihan, Kars, Han Deresi, Çoban Korusu gibi güzergâhları geçen Kerem, Erzurum'a gelir. Erzurum'a kadarki yolculuğunda gittiği yerin halkına, karşılaştığı gelin, koca karı ve kızlara, âşıklara sevdiğini sorar onun izini sürer. Bazı yerlerde bir firkat gelir türkü söylemeye başlar. Yolda gördüğü düğünü Aslı'nın sanarak sonrasında olmadığını öğrenir. Keşiş ile Aslı'nın önde Kerem'in arkada bütün Anadolu'yu dolaştığı söylenen ana metinde, Kerem'in bazen dağlara nehirlerle derdini anlattığı bazen de yolunu kesen karlı boranlı yerlerden yol istediği anlatılır. Nihayetinde Kerem Erzurum'a gelir. Ana metinde Erzurum'a kadar yapılan yolculuk *biçimsel temelde indirgenerek* verilmiş olup nazım bölümlerin *kesip çıkarma* işlemine tabi tutulduğu görülür.

Alt metinde Erzurum'a gelen Kerem, bir kahveye misafir olur. Sonrasında dışarı çıkan Kerem, hamamdan gelen yirmi otuz kız arasından Aslı'yı görür. Türkü söyleyen Kerem'i tanıyan Aslı, oradan kaçarak babasına haber verince Keşiş ve ailesi Erzurum'dan kaçıp gider. Ana metinde ise Erzurum'a gelen Kerem, aşk ateşinin etkisiyle hasta olur. Kerem'i teselli etmek isteyen dostları Aslı'nın üç gün sonra Erzurum'a geleceği bilgisini verseler de haberin doğru olmadığını öğrenen oğlan tekrar yollara düşer. Olayların akışında yaşanan bu değişim *anlamsal temelde edimsel dönüşümü* ortaya çıkarır. Aynı zamanda alt metinde Kerem, Tercan'da hastalanıp üç ay yatarken ana metinde bu olay Erzurum'da gerçekleşir. Mekânsal değişimin olduğu bu durumu *anlamsal dönüşüm* yollarından *öyküsel dönüşümle* açıklamak mümkündür.

Alt metinde Erzurum'dan ayrılan Kerem tekrar yollara düşer ve Muş, Çemen, Çanlı Kilise, Sivas güzergâhında ilerleyerek Kayseri'ye kadar gelir. Bu yolculuk esnasında gördüğü düğünü Aslı'nın sanır, turnalara türkü söyler, gördüğü insanlara (kızlar, sipahiler, çoban vb.) Aslı'yı sorar, Karadağ'a ise türkü söyler. Kayseri'ye gelen Kerem, Aslı'nın annesine dış çektirme bahanesi ile Keşiş'in evine gider ve otuz iki dişini çektirir. Ağzını silmek için çıkardığı mendil sebebiyle kız tarafından tanınınca anne Keşiş'e haber vermeye giderken Aslı da kendisini bir odaya kapatır. Kızdan cevap alamayan Kerem, üç defa arka arkaya türkü söyleyince kız yanına gelerek gitmesi için onu ikna etmeye çalışır. Din farkına vurgu yapar.

Kerem'i uzaklaştırmak için küçük bir oyun oynayan kız onun ayağından yaralanmasına sebep olur. Kerem bu olayın üzerine kendisinde olan sevdanın bir kısmının Aslı'ya verilmesi için intizar eder ve duası kabul olur. Burada kızın Müslüman olduğu görülür. Gece kaçmak için plan yaparlar. Gece ayın kavuşmasını bekleyen Kerem, bulutların yıldızları bürüdüğü bir zamanda ortalık karanlık iken kızın bacasını bulamayarak evi şaşırır ve ardından Sofu ile birlikte yakalanır. Ana metinde Erzurum sonrası anlatılan bölüm oldukça kısadır. Aslı'nın geleceği haberi üzerine yola çıkan Kerem, Murad Nehri'ne gelerek yol vermesi için ona seslenir. Kerem bir süre sonra Aslı ile Kayseri'de karşılaşır. Aslı'nın evinin bahçesinde bekleyen Kerem, kervankıran yıldızını sabah yıldızı sanır. Sabah olmayınca aldandığını anlayan Kerem, yıldıza bir türkü söyler. İki metin karşılaştırıldığında ana metinde gerçekleştirilen *biçimsel temelde kesip çıkarılan* bölüm göze çarpar. Alt metinde Erzurum Kayseri arası yaşananlar ve Kayseri'de evdeki olaylar ana metne dâhil edilmez. Alt metinde Murad Nehri'nden yol isteme ise ana metinde bu bölüme yerleştirilir. Yapılan çıkarmalarla birlikte bu yolculuğun *indirgenerek* verildiği söylenebilir. Aynı zamanda Kerem ile Aslı hikâyesine ait baskın bir motif olarak dış çektirme sahnesine yer verilmemesi ve olayların akışında gerçekleşen dönüşüm *anlamsal temelde edimsel dönüşümü*, beraberinde de *örgesel (motifsel) dönüşümü* getirir.

Alt metinde yakalanan Kerem ve Sofu, dilsiz numarası yaparak müsellimin sorularına cevap vermezler. Sabah öldürülmek üzere kahveye götürülen Kerem'e, bir anda firkat gelir ve bir türkü söyler. Dilinin çözüldüğünü görenler müsellime (Bey'e) haber verince o da hâkimden ölüm ilamı almaya çalışır. Kerem'den yaşananları dinleyen hâkim, şahit olarak da Sofu'yu dinler. Bey, ölüm ilamını hâkimden alamadığı için ona darılınca davayı beyin kız kardeşi Hüsna Hanım üstlenir. Kerem'den olanları öğrendikten sonra onun hakka âşık olduğunu anlayan Hüsna Hanım, bunu kesinleştirmek için onu bazı sınamalara tabi tutar. Bunun sonucunda Hüsna Hanım, papaz ve karısını meydanda parça parça ettirir. Hüsna Hanım ve Beyefendi, Kerem ile Aslı'nın düğün için çeyizlerindeki eksikleri de almayı ihmal etmezler. Ana metne bakıldığında ise Kerem'in yıldıza söylediği türküden hemen sonra herhangi bir kaçış, yakalanma vb. olay ayrıntısına yer verilmeden kahramanın kızın peşinden Halep'e gittiği aktarılır. Olay örgüsünde boşluğa sebep olan bu sorunun süreden tasarruf etmek amacı ile özetinin verilmesinden kaynaklandığı düşünülebilir. Alt metinde Kayseri'de biten olay örgüsü ana metinde Halep'e kadar uzanır ve Kerem kendini Halep paşasına sevdirebilir. Paşa, Keşiş'i tehdit ederek Aslı'yı Kerem'e vermesi için onu razı eder. *Biçimsel temelde genişletme* ile eklenen bu bölüm, aynı zamanda mekânsal değişimi de içinde barındırdığı için *anlamsal dönüşüm* yollarından *öyküsel dönüşümü* ortaya çıkarır.

Alt metinde Aslı ile Kerem'in kırk gün kırk gece düğünleri yapıлып Cuma gecesi gerdek haneye götürülürler. Kerem burada Aslı'nın düğmelerini çözmeye başlar. Düğmeler bir yandan çözülürken diğer yandan iliklenir. Kerem'in eline sazi veren Aslı düğmeleri kendisi çözmeye çalışır. Bu esnada türkü söyleyen Kerem, Aslı'nın peşinden çıktığı sevdâ yolculuğunda yaşadıklarını aktaran dörtlükler söyler. Sonunda Aslı da şiir söyleyerek Kerem gibi yanar. Ana metinde ise olayların akışında farklılıklar görülür. Halep paşası Keşiş'i ikna

Radyoda Bir Halk Hikâyesi: Yeniden Yazım Penceresinden Kerem ile Aslı

edince gençlerin nikâhları kıyılır. Keşiş kızına son düğmesine kadar kapanıp açılan sihirli bir gömlek giydirir. Sevdiğinin giydiği gömleğin düğmelerini çözemeyen Kerem, yüreğinden kopup gelen ateşle yanıp kül olur. Kerem'in ateşiyle saçları tutuşan Aslı da yanarak kül olur. İki aşığın külleri birbirine kavuşur. Olayların akışında yaşanan bu farklılık *anlamsal temelde edimsel dönüşümle* açıklanabilir.

Alt metinde Kerem sıkıntı ve zorluklarla mücadele ederken bazı olağanüstü hadiselerin gerçekleştiği görülür. Örneğin: Murad kenarında türkü okununca dalgaların durduğu görülür. Erzurum'da kışa tutulunca sığındıkları mağarada Sofu ve Kerem'e Hızır Aleyhisselam yardım eder. Kerem Karadağ'da türkü söyledikten sonra dağ kapkara yanar. Verilen bu örneklerin yanı sıra ana metinde bu olağanüstülükler sınırlı olmakla beraber birçoğuna *biçimsel temelde kesip çıkarma* ile yer verilmediği görülür. Ana metinde olağanüstülükler Kerem'in yolunu kesen karlı yerlerden yol istemesi, Erzurum'dan çıktuktan sonra gittiği Murad Nehri'ne yol vermesi için seslenmesi vb. durumları örnek gösterebiliriz. Bu değişim *örgesel (motifsel) temelde anlamsal dönüşümü* de meydana getirir.

İki metinde yer alan nazım bölümleri de temel farklılıkların olduğu bölümler arasındadır. Alt metinde Kerem'in, Aslı ile birlikte olduğu bölümlerde, av için çıktığında, yolculuk esnasında uğradığı Elci Dağı, Van, Ağrı Dağı, Sübhan Dağı, Murad Nehri, Otak Kalesi, Koçaz, Akseki, Kars, Çoban Korusu, Erzurum, Tercan, Mahatin, Paşa çiftliği, Çemen, Çanlı Kilise, Sivas, Kayseri, Karadağ, Erciyes, Kızılırmak, Kayseri gibi mekânların öncesinde ya da bu yerlere geldiğinde yaşadığı olaylar öncesi ya da sonrasında türkü söylediği görülür. Toplamda altmış dört türkü/şiirli bu sahnelerden ikisini Kerem ile Aslı birlikte söylerken bir adet de Sofu'nun şahitlik ettiği esnada söylediği bölüm bulunur. Genellikle 4-6 arasında değişen dörtlük sayıları gerdek gecesi söylenen türkü bölümüyle bu genellemeyi aşar ve en uzun hâline ulaşır. Türkülerin/şiirlerin kullanıldığı bu dörtlükler 8'li ve 11'li ölçü ile oluşturulmuştur. Ana metinde ise Kerem'in Aslı'nın Erzurum'a geleceği haberini aldığı, Murad Nehri'nin yol vermesi için söylediği, kaçacakları gece yıldıza söylediği türküler olmak üzere toplamda üç yerde nazım bölümüne yer verildiği görülür. Bunlardan ikisi 11'li, bir tanesi 8'li hece ile söylenir. Ana metnin Kerem'in Murad suyu kenarına geldiğinde ve yıldıza seslendiği sahnelerde söylenen dörtlüklerle alt metne yaklaştığı görülse de söyleyiş farklılıklarının olduğu görülür. Alt metinde Murad suyu kenarında altı dörtlük/hane ile verilen bölüm ana metinde iki dörtlükle karşılanırken Kerem'in yıldıza seslendiği bölümde de *biçimsel temelde kesip çıkarmanın* ortaya çıktığı görülür.

Ana metinde Kerem'in babasının, yönettiği ülkenin ve yardımcısının adı başta olmak üzere verilen bilgiler üzerinden yapılan tespitler neticesinde programda verilen bu özeti "Hikâyet-i Kerem Han" isimli yazma metinden istifade edilerek oluşturulduğu görülür. Zira sunucu da "Şimdi de Kerem ile Aslı hikâyesinin en yaygın örneğinin bir özeti sunalım." sözleriyle gelenekte yer edinmiş bir metinden özet işleminin gerçekleştiği konusunda ipucunu dinleyiciye verir. Bu özet metin oluşturulurken biçimsel ve anlamsal bağlamda dönüşümlerin yapılması bu radyo metninin ana metin olarak kabul edilip incelenmesini sağlamıştır. Yine alt

metin ve ana metin arasında da biçimsel ve anlamsal bağlamda çeşitli dönüşümler gerçekleşmiş olup bilhassa kesip çıkarma ve anlamsal temelde edimsel dönüşümün ön plana çıktığı görülür.

1.2. Anadolu Hikâyeleri (TRT)

TRT Kurumu arşivinden temin edilen bu hikâye, Anadolu Hikâyeleri adıyla iki bölüm hâlinde yayınlanmıştır. Sunuculuğunu Suat Taşer'in, metin yazarlığını ise Ali Püsküllüoğlu'nun yaptığı bu bölümün tarihi, arşivde verilmemiş olmakla birlikte program adı Anadolu Hikâyeleri 2/1 ve Anadolu Hikâyeleri 2/2 olarak geçmektedir. Hikâyenin aktarıldığı tarihin, Ali Püsküllüoğlu'nun altmışlı yıllarda radyo programları hazırladığı döneme (Püsküllüoğlu 1982; Sönmez 2020) denk geldiği tahmin edilmektedir.

Alt metnin başlangıç bölümünün eksik olduğu görülse de acıklı bir aşk hikâyesinin anlatıldığı bu hikâyenin pek çok varyantı bulunmaktadır. Siyasi güce sahip kimselerin çocuklarının olmaması sorunuyla başlayan hikâye, bu soruna çare arama ve sonrasında yaşanan olaylarla devam eder. "...[Elmanı]ñ yarısıñ [se]n ye ve yarısın hanım sultâna ver, inşâallah Mevlâ size bir erkek evlâd verir, elem üzre olma!" deyüp Dede Sultân ga'ib oldu." diyerek başlayan alt metinde de elma motifine yer verilmesi diğer varyantlardaki hikâyelerle aynı başlangıç motifine sahip olduğunu hissettirir.

Ana metin, çok zengin ve adil olan İsfahan kenti şahı ile şahın hazine işlerine bakan dini ayrı olan has adamı Keşiş'in tanıtımıyla başlar. Ülkenin güllük gülistanlık olmasında katkısı olan Keşiş'e ayrı dinden olduğu için halk tarafından bu isim verilir. Hikâyede Şah'ın ve Keşiş'in çocuklarının olmaması onları birbirlerine daha çok yaklaştırır. Keşiş'in dertli Şah'ına dert ortaklığı ederken söylediği sözler dini ayrı olan bir kişi tarafından söylenmesi sebebiyle önem arz eder. Şah'ın çocuğu olmadığı için mahzun durmasının belki Tanrı'nın gücüne gidebileceğini söyleyen Keşiş, ikisinin de çocuklarının olmadığını ve yazılarının bu olduğunu ifade ederek Şah'a güllerin açacağı, kuşların öteceği, cennetteki gibi ağaçların yer alacağı bir bahçe yaptırmasını önerir. Keşiş'in önerisiyle bahçeyi yaptıran Şah, zamanla burada vakit geçirip şölen vermeye başlar. Bir gün Şah ve Keşiş eşleri ile birlikte bahçeye giderken yolda karşılaştıkları yaşlı adam, elindeki iki fidandan birisini Şah'ın eşine diğerini Keşiş'in eşine verir. Bahçeye gelince elma fidanını Sultan, ayva fidanını da Keşiş'in karısı elleriyle dikerler. Geçen zamanda fidanlar büyüyüp ağaç olsa da meyve vermez. Bu duruma içerleyen Sultan, uyuyakalıp bir düş görür. Düşünde fidanı veren yaşlı adam, ağacın meyve verdiğini bu meyveyi yerlerse muratlarının gerçekleşeceğini söyleyerek kaybolur. Sultan, Keşiş'in eşini de alarak bahçeye gider ve bir tane meyve veren ağaçtan elmayı koparıp ikiye bölüp ayva ağacının altında yerler. Burada Sultan, Keşiş'in karısına "Eğer benim oğlum senin de bir kızın olursa kızını oğluma verir misin?" diye sorar o da bunu kabul eder ve sözleşirler. Alt metin ise baş kısımdaki eksikliğin ardından Dede Sultan'ın erkek bir çocuğu olması için Şah'a verdiği elma ile devam eder. Şah'a verilen bu elma kendisi ve eşi için verilmişken Şah, elmanın bir kısmını papaz sarrafın ısrarlarına dayanamayarak ona verir ve kızı olursa Müslüman edip oğluna alacağı konusunda sözleşirler. Alt metinde Dede Sultan tarafından

Şah'a verilen elma, yapılan sözleşme ile papaz sarrafla paylaşılırken ana metinde olaylar daha farklı şekilde Şah'ın ve Keşiş'in eşi arasında geçer. Çocuksuzluk ve bu duruma çare olarak elma motifi iki metni birbirine yaklaştırırken olay örgüsündeki değişimin metinleri birbirinden farklılaştırdığı görülür. Burada *anlamsal temelde edimsel bir dönüşüm* gerçekleşmiş bu da *örgesel (motifsel) dönüşümü* ortaya çıkarmıştır.

Alt metinde dokuz ay on gün sonra Şah'ın erkek, papaz sarrafın da bir kız çocuğu dünyaya gelirken aynı gün kırk bebek daha doğar. Ana metinde dokuz ay on gün sonra doğan bebeklerden bahsedilerek onlara Ahmet Mirza Bey ve Kara Sultan isimlerinin verildiği söylenirken aynı gün doğan kırk bebeğe değinilmez. *Biçimsel temelde kesip çıkarma* ile eklenmeyen formel sayılardaki bu değişim *örgesel (motifsel) temelde anlamsal dönüşümle* sonuçlanır.

Alt metinde çocukların doğumundan hemen sonra eğitimleri hakkında bilgiler verilir. Kahramanlar kendileri ile birlikte aynı gün dünyaya gelen kırk çocukla beraber eğitim olarak dört kitabı ezberleyip on iki kalemde mahir olurlar. Ana metinde ise çocuklar bir arada büyürken Keşiş, her ne kadar Şah sayesinde mal, mülk ve çocuk sahibi olsa da yolunun ayrılmaya başladığını düşünür. Keşiş'in, karısına çocuk yüzünden başlarına iş alacaklarını ve İsfahan'dan ayrılmaları gerektiğini söylemesi üzerine karısı verdikleri sözü hatırlatsa da Keşiş'i ikna edemez. Şah'ın huzuruna gelen Keşiş, yaşlandığını öne sürüp hazine işlerinden ayrılmak istediğini söyler ve karısı ile çocuğunu da alarak Zengi adında bir köye yerleşir. İsfahan'a üç gün uzaklıkta olan bu köyde Keşiş, köy halkı ile çok iyi anlaşırken kızına da bir köşk yaptırarak onu orada büyütür. Bu esnada Ahmet Mirza'da 4-5 yaşlarında okula başlayıp on beş yaşlarına geldiğinde okuyup öğrenecek bir şeyi kalmaz. Alt metin ve ana metin arasında hem formel sayılardaki hem de olayların şekillenmesindeki temel farklar *anlamsal temelde edimsel dönüşüm* ve *örgesel (motifsel) temelde anlamsal dönüşümün* ortaya çıkmasını sağlar. Bu bölümler aynı zamanda *biçimsel temelde genişletme* örneği olarak görülebilir.

Alt metinde toplamda kırk atlı olup beraberindekilerle ava çıkan oğlan, gördüğü kekliğin peşine şahin göndererek onların indikleri bahçeye gider. İçeri giren oğlan, servi ağacı altında gergef işleyen kızı görür. Kaçmaya kalkan kızı oğlan tutunca kız "Aman kerem eyle yiğit beni koyuver." deyince oğlan da "Aslı ne ki seni koyvereyim." der ve kızın adı Aslı, oğlanın adı Kerem kalır. Ana metinde ise on beş yaşında okuyup öğreneceği bir şeyi kalmayan Ahmet Mirza, Sofu adındaki uyanık arkadaşı ile gezmeye çıkar ve ava gider. Bir gün düşünde Kara Sultan'ın elinden aşk şarabı içtiğini gören oğlan, sararıp solmaya başlar. Yüreği aşk ateşiyle yanan oğlan, arkadaşı Sofu ile birlikte İsfahan'dan Zengi köyüne avlanmaya gider. Keşiş'in evine gelerek burada konaklayan Ahmet Mirza ve Sofu, bir gün avlanmaya çıkar. Şahoğlu'nun kolundaki kuş uçarak bir bahçeye konar. Kuşu ararken bahçenin köşesine saklanmış köşkü fark eden Ahmet Mirza, kuşun pencere kenarında gergef işleyen kızın gergefinde olduğunu görür ve bu kızın düşünde görüp âşık olduğu kız olduğunu anlar. Oğlan kızın yanına giderek onun kim olduğunu öğrenir. Babasının görmesinden çekinen kız "Kerem eyle görmesin bizi böyle." deyince oğlan da "Aslı nedir baban seni niye köşke kapattı." diyerek

cevap verir. Aslının ne olduğunu bilmediğini yazgısının bu olduğunu söyleyen kıza, Şahoğlu bundan sonra benim adım Kerem senin adın da Aslı olsun deyince kız bunu kabul eder. Burada gönlüne aşk ateşi düşen kız, civan delikanlıya vurulur ve ona iki dörtlük söyler. Kerem ayrılmadan kızdan bir yadigâr istemeyi de ihmal etmez ve gülü işlenmemiş bir mendil alarak oradan ayrılır. *Biçimsel temelde genişletme* ile ana metne eklenen bazı ayrıntılar burada oldukça önemlidir. Alt metinde bahsi geçen kısa bir eğitim bilgisinden sonra ava çıkan kahraman, kekliğin peşine takılıp bahçeye gidip kıza âşık olur ve mahlaslarını alırlar. Ana metinde ise tehlikeyi sezen Keşiş, çocuklar daha eğitim hayatlarına başlamadan Zengi adında bir köye yerleşerek kızına bir köşk yaptırıp onu orada büyütür. Bunlarla birlikte olay akışında yaşanan bu farklılıklar *anlamsal temelde edimsel dönüşümle* açıklanırken *örgesel (motifsel) dönüşümü* de etkilemiştir. Ana metinde Kerem'in kızdan aldığı yadigâr hikâyenin sonunda sevdiği tarafından tanınmasını sağlayacaktır. Alt metinde kızın bahçede bıraktığı yağlık (mendil) diş çektirme esnasında ortaya çıkar. Ana metinde yapılan metin tamiri ile bu boşluk doldurularak kahramanın tanınmasını sağlayacak mendil, bahçede Kerem'e verilmiştir.

Alt metinde bahçede Aslı ile karşılaştıktan sonra eve gelen Kerem, ailesine durumu bildirince Şah, papaz sarrafı çağırarak sözleşmelerini hatırlatır. Şah'tan üç gün mühlet isteyen Keşiş, ailesini de alarak kaçır. Bahçeye gelen Kerem, Aslı'nın gittiğini öğrenince her yerde onu aramasına rağmen bulamaz. Kerem atıyla bahçe kenarına geldiğinde, bahçede gördüğü kıza Aslı sanıp konuştuğunda, servi ağacının dibinde kızın yorgan ve döşegini bulup kendisini helak edeceği sırada söylediği dörtlükler ana metinde yer almaz. Bu hususu *biçimsel temelde kesip çıkarma* işlemine örnek verebiliriz. Ana metinde Kerem yadigârını alıp İsfahan'a dönünce yemeden içmeden kesilir. Şah oğlunun derdini sorunca sazını alan Kerem, durumu anlatır. Şah, Zengi'ye adam göndererek Keşiş'i saraya getirtir. Geçmişte verilen sözü hatırlatan Şah, Keşiş'ten "Şahım, mümkünü yok dinimiz ayırır." cevabını alır. Şah "Olsun Müslüman ederim sen yeter ki ver." dese de Keşiş niyeti olmadığını hissettirir. Şah gönlüyle vermezse zorla alacağını söyleyince Keşiş çeyiz hazırlamak için beş ay mühlet ister. İşini sağlama almak isteyen Şah, "Kızından oğluma bir nişan ver." der ve nişan alınıp verilerek gençler nişanlanır. Şah ile Keşiş'in konuşmalarını dinleyen Sofu, olanları Kerem'e anlatınca oğlanın bedenine can gelir ve aşk koşması söyler. İsfahan'dan dönen Keşiş, karısına olanları anlatınca nereye gittiklerini kimseye söylemeden kaçarlar. Bu esnada sayılı gün geçer ve Şah düğün hazırlıklarına başlar. Düğün alayından önce Zengi'ye gelen Kerem, Keşiş ve ailesinin kaçtığını öğrenir. Sınirden küplere binen Şah, her yerde aratsa da onları bulamaz. Kerem yemeden içmeden kesilerek sevda türküleri söyleyip gezer. Alt metinde Şah ile anlaşma yaptıktan hemen sonra kaçış bölümü verilirken ana metinde bu kısım biraz daha ayrıntılandırılmış olup sözden sonra nişan ve düğün bölümleri eklenir. Aynı zamanda alt metinde istenen mühlet üç gün iken ana metinde beş ay olarak verilir. *Biçimsel temelde yapılan genişletmelerin* yanı sıra formel sayılarda yaşanan farklılıklar da *örgesel (motifsel) temelde anlamsal dönüşümle* açıklanabilir. Değinilmesi gereken bir nokta da ana metinde Keşiş'in din farkını vurgulayarak ailesini kaçırmak istemesidir. Alt metinde yapılan din vurgusu ilk olarak çocuklar doğmadan

Radyoda Bir Halk Hikâyesi: Yeniden Yazım Penceresinden Kerem ile Aslı

evvel yapılan sözleşmede Şah tarafından verilirken ana metinde kaçış sebebi olarak vurgulanmış böylece *değersel temelde edimsel bir dönüşümü* ortaya çıkarmıştır.

Alt metinde olanları babasına anlatan Kerem; dostları, yarenleri ve hocaları tarafından teselli edilmeye çalışılır. Babasının nasihatlerini dinlemeyen Kerem, hocası Sofu ile yola çıkar. Yolda karşılaştığı kızların babasının bir oyunu olduğunu anlayan Kerem saziyle onlara şiir söyleyerek yolu açıtırıp bu sınamayı geçmiş olur. Ana metinde yer almayan bu bölümler *biçimsel temelde kesip çıkarma* işlemine tabi tutularak metne alınmaz. Aynı zamanda ana metinde baba, Kerem'in gurbete çıkma isteğine karşı gelirken bir şah oğluna bu hareketin yakışmayacağını da söyler. Sofu alt metinde Kerem'in hocası olarak yolculuğa çıkacağı esnada olaya dâhil olurken ana metinde on beş yaşında okuyacak öğrenecek bir şeyi kalmayıp gezmeye ve ava çıktığı cin gibi bir arkadaş olarak tanıtılır. Bu durum olayların akışında bazı değişimlere sebep olduğu için *anlamsal temelde edimsel dönüşümle* açıklanabilir.

Alt metinde sevdiğini diyar diyar aramak için yola çıkan Kerem'e Sofu eşlik eder. Sırasıyla Acem, Elci Dağı, Van, Ağrı Dağı, Sübhan Dağı, Murad Nehri, Kemah, Otak Kalesi, Pasin Ovası, Muş, Koçaz, Akseki, Evcihan, Kars, Han Deresi, Çoban Korusu, Erzurum, Mahatin, Tercan, Muş, Çemen, Çanlı Kilise, Sivas, Karadağ, Kayseri, Kızılırmak gibi mekânları dolaşır. Ana metne bakıldığında birbiriyle benzeşen mekânların yanında yeni coğrafi alanlara da yer verildiği görülür. Kerem'in yolculuğu esnasında dolaştığı ana metinde yer alan bu mekânlar, Sultan Dağı, Hoy, Şuşi, Gence, Revan, Acuz, Çıldır, Ahıska, Serki, Orhan, Gürcistan, Kars, Oltu, Narman, Beyazıt, Bayat, Van, Muş, Çanlı Kilise, Malazgirt, Uzunahmet, Pasin Ovası, Otlak Kalesi, Hasan Kalesi, Erzurum, Tercan, Erzincan, Sarılar, Ankara, Zile, Sivas, Ürgüp, Pamuk Ovası, Kayseri, Halep şeklinde sıralanabilir. Böylece *biçimsel temelde genişletmenin yanı sıra kesip çıkarmanın da yapıldığı bu mekânsal değişimler anlamsal temelde öyküsel dönüşümü* beraberinde getirir.

Ana metinde Kerem'in yolculuğu sırasında mekânlar da yaşadığı olaylarda da farklılıklar görülür. Hoy'da bir kahvede türkü söylemesi, Şuşi'de handa türkü söylemesi, Acuz'un bağlarında kızlarla görüşmesi, Serki'de denk geldiği düğünü Aslı'nın sanması ve gerçekleri öğrenince bir türkü söylemesi, Ürgüp'te uğradıkları handa türkü söylemesi, Pamuk Ovası'nda hastalık ve maddi imkânlar gibi çeşitli sebeplerle birkaç yıl kalmaları, Halep'te düğün sürecinin yaşanması gibi olaylar *biçimsel temelde genişletme* ile eklenen mekânlarda yaşanan olaylara örnek verilebilir. Eklenen bazı mekânlarınsa herhangi bir olay geçmeden sadece güzergâh olarak adının zikredildiği görülür: Sultan Dağı, Gence, Revan, Çıldır, Ahıska, Orhan, Gürcistan, Kars, Oltu, Narman, Beyazıt, Bayat vb. eklenen bu mekânların yanı sıra bir de *biçimsel temelde kesilip çıkarılan* yerler mevcuttur: Acem, Elci Dağı, Ağrı Dağı, Sübhan Dağı, Murad Nehri, Koçaz, Akseki vb. Muhakkak mekânsal düzeyde ve bu mekânlarda yaşanan olaylardaki değişim *anlamsal temelde öyküsel dönüşümle* açıklanabilir. Bunların yanı sıra bir de alt metinle ana metnin kesiştiği mekânlarda yaşanan olayların değişimlerine değinmek gerekir. Van, Kemah, Otak Kalesi, Pasin Ovası, Muş, Kars, Erzurum, Tercan, Muş, Çanlı Kilise, Sivas, Kayseri gibi yerler Kerem'in her iki metinde de uğradığı mekânlar arasında yer alır.

Verildiği hâliyle sıralı şekilde alt metinde yer alan coğrafi yerler ana metinde Kars, Van, Muş, Çamlı Kilise, Pasin Ovası, Otlak Kalesi, Erzurum, Tercan, Erzincan, Sivas, Kayseri şeklindeki güzergâh sıralaması ile yer alır. Gerçekleşen bu değişimin hikâyesinin olay örgüsündeki akışı da etkileyip *anlamsal temelde edimsel dönüşüme* yol açtığı söylenebilir.

Alt metinde Kemah'tan çıkıp Otak Kalesi'ne doğru yola çıkan Kerem'i firkat basınca sazını eline alıp dört dörtlükten oluşan bir türkü söyler. Ana metinde ise Otlak Kalesi olarak geçen bu mekân Kerem'in Erzurum'a giderken uğradığı mekânlardan sadece birisidir. Kerem burada herhangi bir türkü söylememiş olup Kemah'tan Otak Kalesi'ne giderken söylenen türkü, ana metinde *biçimsel temelde kesip çıkarma* ile alınmamıştır.

Alt metinde Kars'a doğru yola çıkan Kerem, yolda bir bölük turna ile karşılaşır. Kerem'i avcı sanan bu turnalar uçunca oğlan da onlara dört dörtlükten oluşan bir türkü söyler. Ana metinde Kars, Erzurum'a gidilirken uğranan güzergâhlardan biri olarak yer alırken herhangi bir dörtlüğe yer verilmemesi *biçimsel temelde kesip çıkarma* ile açıklanabilir.

Alt metinde Erzurum, Aslı ile Kerem'in ilk karşılaşmalarının yaşandığı bir mekân olarak karşımıza çıkar. Kerem, Erzurum dağında kışa tutulunca bir mağaraya girip birden firkat gelince eline sazını alıp dört dörtlükten oluşan bir türkü söyler. Kerem ağlarken bir Hızır gelir ve oğlan yine dört dörtlükten oluşan bir türkü söyler. Kerem burada Hızır'ın yardımıyla Erzurum'a gelip Tercan kapısından girerek bir kahveye misafir olur. Ardından kahveden dışarı çıkan Kerem, hamamdan gelen kızlar içinde Aslı'yı görür. Kerem'i söylediği türküden tanıyan Aslı kaçarak uzaklaşır. Ana metinde Erzurum, sevdiğinin izini süren Kerem'in Aslı ile ilk karşılaştığı il olarak alt metne paralel bir şekilde karşımıza çıkar. Kerem ve Sofu, Çalık Paşa kahvesine gelirler ve Kerem burada üç dörtlükten oluşan bir türkü söyler. Kerem, kahvenin karşı konağında olan düğünü Aslı'nın zannetse de gerçekleri çok geçmeden öğrenir. Düğün evinden ayrılan Kerem, Cafer Ağa hamamından Aslı'nın çıktığını görse de kız kaçarak uzaklaşır. Buraya kadar incelenen metinler yaşanan olaylarla genel olarak birbirlerine yaklaşılar da ana metinden Hızır motifinin çıkarılması, dörtlüklerde yapılan çıkarmalar gibi hususlarda *biçimsel temelde kesip çıkarma* işlemi yapıldığı söylenebilir. Aynı zamanda ana metinde Erzurum'da bahsi geçen hem kahve (Çalık Paşa) ve hamamın (Cafer Ağa) isimlerine yer verilerek hem de düğün motifi eklenerek *genişletme* işleminin yapıldığını söylemek mümkündür.

Alt metinde Kerem Tercan'da, misafir olduğu kahvede hasta olup üç ay kalır. Bu esnada ötüşen turnalara saziyla dört dörtlükten oluşan bir türkü söyler. Ana metinde de Tercan'da bir hana gelen Kerem üç ay hasta yatar ve bu süre zarfında herhangi bir türküye rastlanmaz. *Biçimsel temelde kesip çıkarma* işlemi dörtlüklere yer verilmemesi ile açıklanırken alt metinde olayların kahvede ana metinde ise handa yaşanması *anlamsal temelde öyküsel dönüşümle* açıklanabilir.

Alt metinde Çanlı Kilise'ye gelen Kerem, kapıda oynayan kızlara üç dörtlükten oluşan bir türkü söyler. Kaçan kızların ardından bir papaz Aslı'nın Sivas tarafına gittiği bilgisini verir.

Radyoda Bir Halk Hikâyesi: Yeniden Yazım Penceresinden Kerem ile Aslı

Ana metinde ise Erzurum güzergâhı üzerinde ilerleyen Kerem, Muş'tan sonra Malazgirt'ten önce Çamlı Kilise olarak geçen bir mekâna uğrar. Alt metinde verilen ayrıntılara *biçimsel temelde kesip çıkarma* ile yer verilmediği görülür.

Alt metinde Sivas'a gelen Kerem, sefere gidecek sipahilerle karşılaşır ve alaybeyinin birlikte sefere katılma teklifini "benim derdim var" diyerek reddedip sazı ile dört dörtlükten oluşan bir türkü söyler. Ana metinde Sivas, Zile'den sonra Ürgüp'ten önce adı zikredilen bir mekân olarak yer alır. Gerçekleştirilen *biçimsel temelde kesip çıkarma* işlemi ile alt metindeki ayrıntılara yer verilmediği görülür.

Alt metinde Kayseri'de sevdiğinin izini süren Kerem onu bulup evine giderek annesine otuz iki dişini çektirir. Ağzını sildiği yağlık/mendilden Kerem'i tanıyan Aslı, annesi Keşiş'e haber vermeye gidince kendisini odaya kapatır. Burada Kerem sazıyla üç kez türkü söyler. Bu üç türküde toplamda on iki dörtlük bulunur. Kerem'in yanına gelen Aslı din farkına vurgu yaparak gitmesi için onu ikna etmeye çalışır ve Kerem bir türkü daha söyler. Kerem'i göndermeye çalışırken küçük bir oyun oynayan Aslı, oğlanın yara almasına sebep olur ve Kerem ayağının acısıyla kendisinde olan sevdanın bir bölümünün Aslı'ya verilmesi için dua eder. Gönlüne aşk derdi düşen Aslı, burada Müslüman olarak Kerem'le konuşur. Ana metne bakıldığında ise soruşturarak evi bulma, otuz iki diş çektirme, mendilden tanıma, annenin haber vermeye gitmesi ve kızın odaya kapanması motiflerinin alt metinle paralel ilerlediği görülür. Kerem'in söylediği türkülere, Aslı'nın vurguladığı din ayrımına, Kerem'in yaralanmasına yer verilmez. *Biçimsel temelde gerçekleştirilen kesip çıkarma* işleminden sonra ana metinde de Kerem, aşkının üç bölüğünden bir bölüğünün Aslı'ya verilmesi hususunda dua eder. Anlatıcı burada rivayetlere göre Aslı'nın Müslüman olduğunu da vurgular. Alt metinde yer almayan formel sayılarda gerçekleşen bu *genişletme örgesel (motifsel) temelde anlamsal dönüşümle* açıklanabilir. Yaşanan bu olaylardan sonra Kerem ile Aslı, alt metinde on dörtlükte (Kerem 5-Aslı 5) ana metinde ise üç dörtlükte (Aslı 2-Kerem 1) konuşurlar. Yine burada da *biçimsel temelde kesip çıkarma* işlemi yapılmıştır. Bu bölümde bir mantık hatasından da bahsedilmesi gerekir. Ana metinde bahçede karşılaşan Kerem ile Aslı, görüşükten sonra ikisinin de gönlü birbirine düşer. Aslı'nın da Kerem'e bahçede sevdalandığı "kızın da burada gönlüne aşk ateşi düşer ve bu civan delikanlıya vurulur" şeklindeki bir söylemle ifade edilir. Sonrasında ana metinde Aslı'nın âşık olma bölümüne ikinci kez yer verildiği görülür. Kerem'in duasıyla Aslı'nın da yüreğine od düştüğünün Keşiş'in evinde tekrar vurgulanmasının mantık hatasına sebebiyet verdiği görülür.

Alt metin ve ana metin arasında kesişen mekânlarda yaşanan bu ayrımlar *biçimsel temelde kesip çıkarmanın* somut varlığını ortaya koyarken aynı zamanda hem *öyküsel temelde anlamsal dönüşümle* hem de olay akışında yaşanan değişikliklere sebep olduğu için *anlamsal temelde edimsel dönüşümle* de açıklanabilir. Kesişim noktasındaki bu farklardan sonra bir de ana metine eklenen mekânlarda yaşanan olaylara değinmek yerinde olacaktır. Ana metinde Sultan Dağı, Hoy, Şuşi, Gence, Revan, Acuz, Çıldır, Ahıska, Serki, Orhan, Gürcistan, Oltu, Narman, Beyazıt, Bayat, Malazgirt, Uzunahmet, Hasan kalesi, Sarılar, Ankara, Zile, Ürgüp, Pamuk

Ovası, Halep biçimsel temelde genişletme ile eklenen mekânlar arasında sayılabilir. Coğrafi yerlerde yapılan bu değişim, *öyküsel dönüşümü* etkilerken olayların akışında yaşanan farklılıklardan dolayı da *anlamsal temelde edimsel dönüşümü* ortaya çıkarır. Ana metinde verilen bu coğrafi yerlerdeki olaylara bakıldığında Sultan Dağı, Gence, Revan, Çıldır, Ahıska, Orhan, Gürcistan, Oltu, Narman, Beyazıt, Bayat, Malazgirt, Uzunahmet, Hasan Kalesi, Sarılar, Ankara, Zile gibi mekânlar sadece olay verilmeden sadece geçiş güzergâhu olarak anlatıda yer alırlar. Ana metne *genişletme* ile eklenen diğer mekânlar ise şu şekildedir:

Sofu ile birlikte yolculuğa çıkan Kerem, yolda uğradığı mekânlarda türkü söyleyerek sevdiğinin yerini soruşturur: Hoy'da, Şusi'de ve Ürgüp'te bir handa, Serki'de gittiği düğünde türkü söyleyen Kerem, Acuz'da ise karşılaştığı kızlardan sevdiğinin yerini öğrenerek yoluna devam eder. Pamuk Ovası'nda ise hem Kerem ve Sofu sırayla altı ay hastalandığı için hem de ekonomik sebepler yüzünden toplamda birkaç yıl kalırlar. Hikâyenin son mekânı Halep ise Keşiş'in kızını Kayseri'den Halep'e kaçırmaya üzerine anlatıya dâhil olan bir mekândır. Kerem ile Aslı Erzurum ve Kayseri'den sonra yüz yüze olarak burada bir araya gelirler. Halep paşasının yardımıyla birbirlerine kavuşan Kerem ile Aslı, Keşiş'in gerdek gecesi için yaptırdığı sihirli gelinlik yüzünden yanarak ölürlər.

Metinlerde Sofu ile yola çıkan Kerem, hem kahve, han gibi pek yok yere uğrar hem de yolda karşılaştığı varlıklara Aslı'yı sorarak yolculuğuna devam eder. Alt metinde karşılaştığı kızlardan, koca karıdan, gittiği yerin halkından, âşıklardan, çobanlardan yol sorup haberleşirken ana metinde vardıkları kahve ve hanlardan, yolcu ve çobanlardan, uçan turna ve esen yelden, karşılaştığı kızlardan ve yerli halktan, düğün halkından soruşturarak sevdiğinin izini sürdüğü görülür. İncelenen metinler arasında mekânlarda ortaya çıkan dönüşümlerin hepsini *anlamsal temelde öyküsel dönüşümle* açıklamak mümkünken mekânlarla ilişkili bir şekilde olay akışında meydana gelen değişimleri ise *anlamsal temelde edimsel dönüşümle* açıklamak mümkündür.

Alt metinde yolculuğu esnasında yaşadığı olaylara saziyle dörtlük söyleyerek tepki veren Kerem'in ilahi bir yardım olarak sorunların üstesinden geldiği söylenebilir: Sübhan Dağı'na gelen Kerem, ona üç dörtlükten oluşan bir türkü söyler. Murad kenarına gelen Kerem, altı dörtlükten oluşan bir türkü okuyunca sudaki dalgalar durur ve karşıya geçerler. Erzurum'da kışa tutulan Kerem, sığındığı mağaradan Hızır Aleyhisselam'ın yardımıyla Erzurum Tercan'a gelir. Karadağ'a gelen Kerem, dört dörtlükten oluşan bir türkü söyler. Karadağ'da kışa tutulan Kerem, saziyle ağlayarak dört dörtlükten oluşan bir türkü söyleyince Karadağ kapkara yanar. Ana metinde ise Kerem'in daha reel bir kişiliğe oturtulduğu söylenebilir. Sadece bir sahnede Aslı ile kaçmaya hazırlanan Kerem'in gece ışığı ile yeri göğü aydınlatan ayı buluta sokmak için ah çektiği görülür. Öyle ki çektiği ah ile ay buluta girer ve Kerem ile Sofu da Keşiş'in evine gider. Ana metinde, alt metinde yer alan olağanüstülüklerle *biçimsel temelde kesip çıkarma* ile yer verilmediği görülür. Bu durumun da *örgesel (motifsel) temelde anlamsal dönüşümü* ortaya çıkardığı söylenebilir.

Radyoda Bir Halk Hikâyesi: Yeniden Yazım Penceresinden Kerem ile Aslı

Alt metin ve ana metin arasında Keşiş'in evinde yakalanma ve sonrasında yaşananlar arasında da farklar bulunur. Alt metinde yakalanan Kerem ve Sofu, ele geçerse dilsiz gibi davranacaklarına dair önceden sözleşir. Müsellimin sorduğu sorulara cevap vermeyen Kerem, dilsiz olarak düşünülür ve sabah öldürülmek üzere mahpus edilir. Bir firkat gelip eline sazını alan Kerem, türkü söyler ve dilinin açıldığını gören bey, hâkime adam göndererek onu çağırır ve Kerem ile papaz arasında yaşananları anlatır. Bey, hâkimin ölüm kararı çıkarmasını istese de o hâkim bunu yapmaz ve Kerem söylediği türküyü/şiirle durumunu ona anlatır. Sofu da şahit olarak dinlenir. Hâkime istediği kararı vermediği için darılan beyin yerine olayı/davayı artık beyin kız kardeşi Hüsna Hanım üstlenir. Kerem'e yaptığı imtihanlarla onun hak aşığı olduğunu anlayan Hüsna Hanım, papaz ve karısını getirterek parça parça ettirir. Ana metinde ise beyin adamlarına yakalanan Kerem'in aklı başından giderek dili tutulur. Bey kadı, müftü gibi kentin ileri gelenlerini çağırarak Kerem'i astırmak için fetva ister. Kadı ve müftünün huzuruna çıkan Kerem, çözülen diliyle olan biten her şeyi anlatınca herkes onun hâline yürekten acır. Bey, Keşiş'i huzuruna çağırarak "*Bak Keşiş Efendi! Bu adam kızına âşık. Koskoca bir Şahoğlu, yedi yıl ardına düşüp buralara kadar getirmiş seni. Anladığıma göre kızın da onu seviyormuş. Bunlar hak âşığıdır. Ver kızımı da bu hasretlik bitsin.*" diyerek Keşiş'i ikna etmeye çalışır. Alt ve ana metin arasında yakalanma, olayın kentin ileri gelenlerine yansması gibi durumlarda kesiştiği görülse de Kerem'in dilinin tutulmasındaki sebep, olayların çözümündeki aktif kişiler (alt metinde Hâkim ve Hüsna-ana metinde Bey) farklılık göstermektedir. Olayların akışında yaşanan bu değişim *anlamsal temelde edimsel dönüşümle* açıklanırken ana metinde Hüsna hanıma yer verilmemesi *biçimsel temelde kesip çıkarma* ile açıklanır. İki metin arasındaki bir diğer önemli nokta da Bey'in Kerem'e ölüm emri almak isteme sebebidir. Öyle ki alt metinde papaz, müsellime (bey) giderek ona on kese akçe verip Kerem'i öldürmesini ister. Ana metinde ise Bey'in kentin ileri gelenlerinden fetva istemesinin sebebi, başkasının evine girilmeyeceği konusunda herkesin ibret alması içindir. Yaşanan bu dönüşüm, Bey'in *değersel dönüşümü* noktasında oldukça önemlidir.

Alt metinde papaz ve karısını parça parça ettiren Hüsna Hanım Aslı'nın, Bey ise Kerem'in çeyiz ve eksiklerini alarak kırk gün kırk gece düğünlerini yapıp cuma günü gerdek haneye götürülürler. Kerem, Aslı'nın düğmelerini çözmeye çalıştıkça düğmeler tekrar iliklenir. Aslı, Kerem'in eline sazı verip kendisi çözmeye çalışır. Kerem'in Aslı'ya yolculukta başına gelenleri aktardığı nazım bölümlerinin ardından Aslı da şiir söyleyerek Kerem gibi yanar. Ana metinde âşıkların ölümü, Kayseri'de değil *biçimsel temelde genişleme* ile eklenen Halep'te gerçekleşir. Bu anlamda ölümün gerçekleştiği mekânda *anlamsal temelde öyküsel dönüşümün* yaşandığı görülür. Bey'in isteğini kabul etmiş gibi davranan Keşiş, ailesini Halep'e kaçıır. Tekrardan yola düşen kahraman altı ay mı bir yıl mı bilinmez kaç zaman sonra Halep'e gelir. Kerem'in şah babasının azat ettiği biri olan Halep paşası, Kerem'i dinledikten sonra Keşiş'i huzuruna çağırır. Bu işten kurtuluşu olmadığını anlayan Keşiş, kızının gelinliğini kendisinin diktirmesi şartı ile kızının evliliğine razı olur. Keşiş, bir büyücü bularak gelinliğe büyü yaptırır ve kızını düğmelere dokunmaması konusunda tembihler. Kırk gün kırk gecelik düğünden sonra Kerem ile Aslı gerdeğe girer. Aslı, babasının düğmeleri Kerem'in çözmesi

için yemin verdirdiğini oğlana söyleyince o da elle mi telle mi çözmesi gerektiğini sorunca kız çöz de nasıl çözersen çöz der. Kerem sazını çalmaya başlayınca düğmeler bir bir çözülürken son düğmede tekrar kapanır. Bu işlem sabaha kadar sürünce Kerem sazı sözü bırakıp eliyle çözmeye çalışsa da sonuç değişmez. Sazını alıp üç dörtlük söyleyen Kerem, ah çekince ağzından alevler çıkmaya başlar. Yaşanan bu olaydan sonra Halep paşası Keşiş'in boynunu vurdurur. Kerem'in odadaki külü başında kırk gün bekleyen Aslı, külleri saçlarıyla toplamaya kalkışınca saçından tutuşarak yanıp kül olur. Olayların akışında yaşanan bu değişim *anlamsal temelde edimsel dönüşümü* ortaya çıkarırken *örgesel (motifsel) dönüşümü* de beraberinde getirir.

Alt metinde Aslı'yı bahçede gördükten sonra ve bahçede ararken, Aslı'nın gittiğini öğrendiğinde, dostları tarafından teselli edilirken, yarenleri av teklifinde bulunduğu, hocalarını gördüğünde ve babası tarafından kovulduktan sonra sazıyla dörtlükler söyleyen Kerem; Sofu ile yolculuğa çıkınca karşılaştığı kızlarla, Elci Dağı'na giderken gördüğü turnalara, Elci Dağı'nda, Van'a giderken turnaların sesini duyduğunda, Ağrı Dağı'na doğru gittiğini öğrendiğinde, Sübhan Dağı'nda, Murad suyu kenarında, Otak Kalesi'nde, Koçaz'da kocakarıyla, Akseki sancağındaki düğünü Aslı'nın sandığında, Göl üzerine giderken gördüğü turnalarla, Kars'a giderken turnaların kendisini avcı sanıp uçtuğunda, Çoban korusuna giderken kanadı kırık turnanın uçamadığını gördüğünde, Çoban korusunda karşılaştığı âşıklardan birinin sazını almaya çalıştığında, Erzurum'da kışa tutulunca sığındıkları mağarada, Kerem mağara kapısında Hızır Aleyhisselâmi gördüğünde, Tercan'da misafir oldukları bir kahvede ve hamamdan çıkan kızlar arasında Aslı'yı gördüğünde ve onu gözden kaçırdığında, kahvecinin yardımıyla Aslı'yı arayıp bulamadığında, üç yol ağzına gelip hangisine gideceklerini bilemediklerinde, Mahatin'e giderken gördüğü geyik ve yavrularına, Tercan'da ötüşen turnaları gördüğünde, Paşa çiftliğinde gördüğü düğünü Aslı'nın sandığında ve gökyüzündeki turnaları gördüğünde, Çemen'e giderken turnaları gördüğünde, Çanlı Kilise'de kapıda oynayan kızlarla, Sivas'ta alaybeyinin teklifini reddettiğinde, Kayseri tarafına giderken yorulduğunda, Karadağ'ı ve turnaları gördüğünde, Karadağ'da çobanla karşılaştığında, Karadağ'da kışa tutulduğunda, Erciyes'te Aslı'nın kokusu burnuna geldiğinde, Kızılırmak kenarına geldiğinde, Kızılırmak'ta çamaşır yıkayan kızlardan birini Aslı'ya benzettiğinde, Kayseri'de kızın evinde yalnız kaldıklarında, Aslı'nın Kerem'i gitmeye ikna etmeye çalıştığında, Aslı Kerem'e âşık olduktan sonra, kaçmak için sözleştikten sonra, kaçacakları gece yıldızlar doğunca ve bulutlar yıldızları kapatınca, kızın evinin bacasını karanlıktan şaşırınca ve çıktığı bacayı Aslı'nın sanınca, Kerem'e yakalandıktan sonra kahve ocağında firkat geldiğinde, hakim Kerem'e soru sorup olanı biteni öğrenmeye çalıştığında, Sofu yaşananlara şahitlik ettiğinde, Hüsna Hanım'ın soru sorup olanı biteni öğrenmeye çalıştığında, Hüsna Hanım Kerem'i Hakka âşık olup olmadığı konusunda sınıadığında, Kerem'in gerdek hanede Aslı'nın düğmelerini çözmeye çalıştığında yer alan bölümlerde olmak üzere toplamda altmış dört adet nazım bölümü bulunur. Bunlardan iki bölüm Kerem ile Aslı'nın birlikte söylediği kısmiken bir adet de Sofu'nun şahitlik ederken söylediklerini içeren bölüm bulunmaktadır. Geri kalanını Kerem tek başına söyler. Genellikle 4-6 arasında değişen dörtlük sayıları gerdek gecesi ortak söylenen nazım bölümüyle bu genellemeyi aşarak

en uzun hâlini alır. Nazım bölümlerinde 8'li, 11'li hecenin tercih edildiği görülür. Ana metinde ise Kerem ile Aslı'nın bahçede ilk kez karşılaştığı, Kerem'in babasına derdini anlattığı, Kerem'in gurbete çıkmak için babası ile konuştuğu bölümlerin yanı sıra Hoy'da bir kahvede, Şuşi'de bir handa, Serki'de düğün evinde, Erzurum'da Çalık Paşa kahvesinde, Erzurum'dan çıkınca avcılarla karşılaştığında, Ürgüp'te bir handa, Kayseri'de Keşiş'in evinde, Halep'te gerdek gecesi olmak üzere toplamda on bir sahnede türkülü/şiiirli bölümlere yer verildiği görülür. Bunlardan bir tanesini Aslı, dokuz tanesi Kerem, bir tanesini de birlikte söyledikleri görülür. Bu türkülerin/şiiirlerin genellikle 8'li ve 11'li hece ile söylendiği görülür. Verilere bakıldığında alt metne kıyasla ana metinde hem nazım bölümlerinin azlığı hem de nazım bölümlerindeki dörtlük sayılarının azlığı dikkati çeker. Ana metindeki türkülerin/şiiirlerin kendi içindeki dörtlük sayıları üçü geçmez. *Biçimsel temelde gerçekleştirilen kesip çıkarma* ile hem dörtlük sayılarında hem de metnin geneli içinde yer verilen türkülü/şiiirli bölümler de çıkarmanın yapıldığı görülür.

İncelenen metinlerin nazım bölümlerinde alt metnin çeşitli dönüşümlerle ana metinde yer aldığı görülür. Örnekle açıklamak gerekirse: Ana metinde sararıp solan oğlunu gören Şah, ne olduğunu sorunca Kerem saz isteyerek derdini anlatır. Tek dörtlükten oluşan bu bölüm alt metinden *indirgenerek* alınmıştır. Alt metinde sevdiğinin yolunu gözleyen Kerem onun gelmediğini görünce bahçe kenarına giderek dört dörtlükten oluşan bir türkü söyler. İşte bu bölüm ana metne hem olayın akışında hem de biçimsel temelde değişiklik yapılarak eklenir:

Keşiş bahçesinde bir güzel gördüm
Aklımı başımdan aldı ne çare
Taramış zülfünü dökmüş yüzüne
Serimi sevdaya saldı ne çare

Alt metinde Erzurum'da bir kahveye misafir olan Kerem, dört dörtlükten oluşan bir türkü/şiiir söyler. Ana metinde ise Erzurum'da Çalık Paşa kahvesine gelen Kerem, *biçimsel temelde kesip çıkarma* ile burada türkünün üç dörtlüğünü söyler. Ana metinde alt metinden çok az farkla yer alan bu türkünün ilk dörtlüğü şu şekildedir:

Yazık ömrüm gurbet elde geçirdim
Dertlerimi bildiren yok bilen yok
Gitti fırsat eldeyken kaçırdım
Garip kaldım güldüren yok gülen yok

Geniş bir coğrafyaya yayılan bu hikâye, çeşitli ortamlarda pek çok yeniden yazım sürecine girmiştir. Bu durum da beraberinde çeşitli anlamsal ve biçimsel dönüşümleri getirmiştir. İncelenen ana metinde bilhassa anlatıcının hikâyeyi aktarması ve metinde yer alan formeller geleneği hatırlatır olması anlamında önemlidir. İki bölümden oluşan ana metinde Kerem'in gezdiği coğrafyanın alt metne oranla daha geniş olduğu görülür. Yapılan genişletmeler bu durumun doğal bir sonucudur. Bunun yanında mekânlar özelinde gerçekleştirilen değişimler de mühim bir yer tutmakla birlikte anlamsal temelde öyküsel

dönüşümün kapısını aralar. Din vurgusu, otuz iki dişi çektirme, yanarak kül olma gibi motifler bu hikâyenin öne çıkan ve zihinlerde yer edinmesini kolaylaştıran motiflerdir. Ana metnin yeniden yazım sürecinde bu motiflere yer vermesi oldukça önemli olup onu alt metne yaklaştırdığı söylenebilir.

Değerlendirme ve Sonuç

Sözlü, yazılı ve nihayetinde de elektronik kültür ortamında pek çok varyanta sahip olan Kerem ile Aslı hikâyesi, günümüze kadar etkisi ve gücünü yitirmeyen kültleşmiş bir anlatıdır.

Yeniden yazma ile farklı yapıtlarda tekrar güncellenen, kullanıma sokulan folklorik ürünlerin bu durumunu unutulma tehlikesi karşısında metnin yaşama dönmesi ve yeni yaşam alanlarında var olma girişimleri şeklinde düşünmek de mümkündür. Güncelin şekil almasında geleneğe her daim ihtiyaç olduğu gerçeğinden hareketle halk edebiyatı verimleri de yeniden yazılan metinlerin kesiştiği bir noktada bulunur. Bu durum da yeniden nakledilirken biçimsel ve anlamsal bağlamda farklılaşan folklorik ürünlerin metinlerarasılık düzleminde incelenmesini zorunlu kılar.

İncelenen ana metinlere genel itibarıyla bakıldığında asıl temanın dışına çok çıkılmadığı görülür. Özellikle hikâyenin insanların zihninde yer edinmesini kolaylaştıran baskın motiflere (din farklılığı, yanıp kül olma vb.) incelenen her iki ana metinde de genel olarak sadık kalınmıştır. Sofu'ya ve otuz iki dişi çektirme motifine yer verilmemesi Kültür Kaynaklarımız isimli programda dikkat çeken unsurlardandır. Yolun/yolculuğun ve mekânın ön plana çıktığı bu hikâyede dönüşümlerin çoğunun da bu bölümlerde yaşandığı tespit edilmiştir. Mekânlar genişletme ile eklenen, kesip çıkarma ile yer verilmeyen ve kesişim mekânları olmak üzere üç şekilde incelenmiştir. Buna paralel olarak da Kerem'in uğradığı güzergâhlar, mekânlarda yaşadığı olaylar biçimsel temelde kesip çıkarma ve indirgeme; anlamsal temelde ise öyküsel ve edimsel dönüşüm çerçevesinde değerlendirilmiştir.

İncelenen ana metinlerde kesip çıkarmanın en fazla yapıldığı kısımlar şiirli/türkülü bölümlerdir. Alt metinde altmış dört sahnede yer alan bu bölümler, Anadolu Hikâyeleri programındaki metinde on bir sahne; Kültür Kaynaklarımız'daki metinde ise üç yerde olmasıyla bu durumu özetler. Değinilmesi gereken bir husus da her iki ana metinde de Kerem'in alt metinde göstermiş olduğu olağanüstülüklerle sınırlı bir şekilde yer verilmesidir. Burada yeniden yazım esnasında Kerem'in daha gerçek bir kahramana dönüştürüldüğü söylenebilir. Program süresinin radyoda temel faktörlerden biri olduğu düşünülürse yapılan bu biçimsel ve anlamsal düzeydeki dönüşümlerin gerçekleşmesi doğal görünmektedir. Aynı zamanda çalışmada sürenin, tespit edilen ana metin örnekleri üzerindeki etkisi dört boyutta (Hikâyenin tamamının bir bölümde anlatıldığı programlar, Hikâyenin birden fazla bölümde

Radyoda Bir Halk Hikâyesi: Yeniden Yazım Penceresinden Kerem ile Aslı

anlatıldığı programlar, Hikâyenin program veya bölüm adı olduğu programlar, Hikâyeden bir parçanın olduğu programlar) değerlendirilerek örneklerle açıklanmıştır.

Çeşitli sebeplerle yeniden yazım sürecine giren Kerem ile Aslı halk hikâyesinin elektronik ortamda kullanılarak tekrar gündeme gelmesi kültürün sürekliliği noktasında da oldukça önemlidir. Farklı konularda binlerce içeriğin yer alarak hızla aktarıldığı elektronik kültür ortamlarından radyo; kültürel unsurların bulunduğu, paylaşıldığı ve depolandığı önemli bir mecra olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda haber verme, eğitme, eğlendirme vb. işlevlere sahip olan radyonun, bir kültür oluşumuna katkı sağladığı da söylenebilir. Kolaylıkla ulaşıp kullanılması, maliyetli olmaması radyonun kadın, erkek, genç, yaşlı fark etmeksizin pek çok birey tarafından tercih edilmesini sağlamıştır.

Teknolojik gelişmelere bağlı olarak radyo dinleme alışkanlığı veya radyo dinleme cihazları farklılık gösterebilmektedir. Geleneksel radyo, cep telefonu, televizyon, bilgisayar, tablet gibi cihazlar aracılığıyla radyo, farklı ortamlarda dinlenebilmektedir. Günümüzde Soundcloud, Fizy, YouTube Music, Spotify, Deezer gibi çeşitli platformlar, bilhassa teknolojiyi aktif bir şekilde kullanan gençler tarafından çokça rağbet görmektedir. Bu doğrultuda gelenekte yer alan unsurların genelde tüm elektronik ortamlarda özelde ise radyo aracılığıyla icrası hem kültürün kuşaklara aktarılması hem de çağa özgü metinlerin ortaya çıkması noktasında oldukça önemlidir.

Kaynakça

- Adıgüzel, Sedat. 2009. Modern Azerbaycan Edebiyatında Dede Korkut/Metinlerarası Çözümlemeler. Erzurum: Fenomen Yayınları.
- Aktulum, Kubilay. 2011. Metinlerarasılık//Göstergelerarasılık. Ankara: Kanguru Yayınları.
- Aktulum, Kubilay. 2013. Folklor ve Metinlerarasılık. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Alıç, Fulya. 2007. "Halk Hikâyeciliğinin Yeni İcra Ortamı Olarak Sinema ve Sinemaya Uyarlanan Türk Halk Hikâyeleri". Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Balaban, Tuğrul. 2020. Yazmalara Göre Kerem ile Aslı Hikâyesi ve Raif Yelkenci Nüshası. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Bars, Mehmet Emin. 2013. "Kerem ile Aslı Hikâyesinde Metinlerarası İlişkiler". Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (24): 68-82.
- Bekki, Salahaddin, Enis Yalçın. 2020. "Dede Korkut Kitabı'nın Hikâye Formatında İlk Yenidenyazımı: 'Mustafa Rahmî, Korkud Atanın Kitabı: Evvel Zamanda...'", Millî Folklor (127): 113-130.
- Boratav, Pertev Naili 1946. Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- Boratav, Pertev Naili. 1931. Âşık Kerem'e Dair. Bartın Gazetesi. 21 Eylül 1931.
- Çevik, Mehmet. 2015. "Televizyon Dizileri Halk Hikâyelerinin Modern Şekli Midir?". Millî Folklor (106): 34-46.

- Daşdemir, Özkan. 2022. *Kerem ile Aslı Hikâyesi* (California Üniversitesi Nüshası). Erzurum: Fenomen Yayıncılık.
- Demir, Asuman. 2015. "Halk Hikâyelerinin Sinemaya Uyarlanması (Kerem ile Aslı, Leyla ile Mecnun, Zaloğlu Rüstem, Arzu ile Kamber, Tahir ile Zühre)". Bitirme Tezi, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Erzurum.
- Diñçer, Fatih. 2023. "Cumhuriyet Dönemi Şiirlerinde Halk Hikâyesi Kahramanı 'Kerem'". *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* (36): 676-703.
- Dundes, Alan. (1998). *Doku, Metin ve Konteks* (Çev. Metin Ekici). *Millî Folklor* (38): 106-119.
- Duymaz, Ali. 2001. *Kerem ile Aslı Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma*. Ankara: T. C. Kültür Bakanlığı.
- Duymaz, Ali. 2021. *Kerem ile Aslı Hikâyesi* (Raif Yelkenci Yazması). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Edis Aydoğan, Sahra İpek. 2019. "Folklorik Bir Ürünün Yeniden Yazımı: Kerem ile Aslı Örneği". *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* (8/1): 462-480.
- Elçin, Şükrü. 2000. *Kerem ile Aslı Hikâyesi* (Araştırma-İnceleme). Ankara: Akçağ.
- Erzen, Melih. 2022. "Halk Hikâyesinden Manzum Tiyatroya: Kerem ile Aslı". *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı* (33): 103-120.
- Fidan, Süleyman. 2017. *Âşıklık Geleneği ve Medya Endüstrisi -Geleneksel Müziğin Medyadaki Serüveni-*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Gürkan, Cemal Gencer. 2021. "İnternet ile Gelişen ve Değişen Radyo Kültürü: Spotify İncelemesi". *İstanbul Aydın Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi* (13): 101 - 110.
- Güvenç, Ahmet Özgür. 2019. "Bir Halk Hikâyesi Parodisi, Bağlamından Kopan Bir Kahraman: Asri Kerem". *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* (66): 237-260.
- Orr, Mary. 2003. *Intertextuality: Debates and Context*. Cambridge: Polity.
- Önem, Murat Yusuf, Selim Somuncu. 2022. "Mustafa Miyasoğlu'nda Gelenek ve Metinlerarasılık: Kerem ile Aslı'dan Bir Aşk Serüveni'ne". *Edebi Eleştiri Dergisi* (2): 104-115.
- Özarslan, Metin. 2001. *Erzurum Âşıklık Geleneği*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Özay, Yeliz. 2007. "Metinlerarası İlişkilerde Türk Halk Hikâyeleri". Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özcan, Latife. 2019. "Halk Edebiyatı Nesir Ürünlerinin Elektronik Kültür Ortamına Aktarılması ve Halk Hikâyelerinin Senaryolaştırılması". Doktora Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.
- Sönmez, Fatma. 2020. Ali Püsküllüoğlu, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/puskulluoglu-ali> (Erişim Tarihi: 30.10.2023)
- Püsküllüoğlu, Ali (1982). *Türk Halk Öyküleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Titon, Jeff. 2009. "Metin". *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 3* (Çev. Öykü Terzioğlu). Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Türkiye Radyo Televizyon Kurumu TRT. 1986. *Kültür Kaynaklarımız*.
- Türkiye Radyo Televizyon Kurumu TRT. *Anadolu Hikâyeleri*.

Radyoda Bir Halk Hikâyesi: Yeniden Yazım Penceresinden Kerem ile Aslı

- Yıldız, Tuna. 2009. "Evlidir Ne Yapsa Yeridir Filminde 'Kutsal Aşk'ın Parodileştirilmesi". Millî Folklor (83): 70-78.
- Yıldız, Tuna. 2012. "Sinemada Halk Hikâyelerine Metinlerarası Bir Bakış". Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yıldız, Tuna. 2015. "Değişen Bağlamlar, Dönüşen Anlatılar: Halk Hikâyelerinden Beyaz Perdeye Metinlerarası İlişkiler" Millî Folklor (108): 135-146.

